

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2146

~~Զոհար ԴոյԼ.~~

~~Զեմլոյ ԴոյՏոյ Կոբ~~
արկարճԱԵՐԸ

~~Պաւստոսի Կոյլոյ գաղտնիք.~~

82

7-73

2 NOV 2009

Ա. ԳԱՆՈՆ ՏՕՅԼ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍԻ ՆՈՐ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

ՔՂԳՄ. Ժ. Շ.

ՅԻԻ 2

ՊՕՍԲՐՍՄԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Շերլոկ Հոլմս գրքի պատկեր

82

Ո-73

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՅ ՄԸ

Շէրքը Հօլմս ու եռ վառարանին քով, դէմ դէմի նստած էինք Պէյքըր Սթրիթի հանրաժանօթ յարկաբաժնին մէջ, երբ լուծիւնը խզեց և սա փրկիտփայական խօսքը ըսաւ ինձի.

— Կեանքը լեցուն է այլանդակութիւններով, զորս ամէնէն հնարագիւտ միտքը չի կրնար երեւակայել և որոնք ռակայն ընթացիկ դրամ են մեր գոյութեան մէջ: Եթէ, պատուհանը բանալով, կարենայինք երկուքս ալ թռչիլ, սա մեծ քաղաքին վրայ սաւառնիլ և տանիքները գաղտնապէս վերցնել ակնարկ մը նետելու համար անոնց ներքեւ տեղի ունեցած տարօրինակ դէպքերուն վրայ, սրչափ անախկալներ պիտի ուզատէին մեզի: Բոլոր վէպերը իրենց յօրինուածքով, իրենց նախատեսուած եզրակացութիւններով անհամ և հինգած պիտի երեւային մեզի տարօրինակ զուգադիպութիւններու, մուշլ ծրագիրներու, հակասական սխիթէմներու, մէկ խօսքով՝ իրողութիւններու այն զարմանալի շարքին քով, որ դարերու ընթացքին իրարու կը յաջորդեն և ամէնէն անհաւանական արդիւնքներուն կը յանգին:

— Ես ձեր կարծիքէն չեմ, պատասխանեցի: Դատերը, որոնց տեղեկատուութիւնը կը կարգանք լրագիրներուն մէջ, ընդհանրապէս հասարակ և շահեկանութենէ զուրկ բաներ են իրապաշտութիւնը անոնց մէջ մինչեւ իր յետին սահմանները կը մզուի և վախճանը ոչինչ ունի արուեստագիտական և հրապուրիչ:

— Նոյն իսկ իրապաշտութեան մէջ ընտրութիւն մը պէտք է ընել, ըսաւ Հօլմս: Ասիկա է որ կը պակսի ոստիկանական տեղեկագիրներուն մէջ, ուր աւելի կարեւորութիւն կ'ընծայուի գատաւորին խօսքերուն քան թէ մանրամասնութիւններու, որոնք զիտողի մը համար գործին էութիւնն իսկ են: Հաւատացէք ինձի, հատարակ դէպքերէն աւելի պարզ բան չկայ:

Դիւլիս երբեցուցի թերահաւատ դէմքով մը:

— Կատարելապէս կը հասկնամ կարծիքի մեր անհամաձայնութիւնը: Դուք երեք հողամասերու բոլոր յուսանաւաններուն «ամաթէօ» խորհրդականը, գերագոյն տպաւէնն էք:

8474-76

Ուստի խիստ բնականօրէն կը գտնուիք ամէնէն այլանդակ, ամէնէն տարօրինակ բաներու հանդէպ, որոնք կրնան պատահիլ աշխարհի մէջ: Բայց փորձ մը ընենք, աւելցուցի ակնարկ մը ձգելով առտուան թերթին վրայ, որ գետինը ինկած էր: Ահաւասիկ առաջին էջին վրայ, գլխաւոր յօդուածը. «Ամուսինի մը անգթութիւնը իր կնոջ հանդէպ»: Պատմութիւնը ամբողջ սխալակ մը կը բռնէ, բայց ես առաջուրնէ գիտեմ պարունակութիւնը: Անշուշտ կայ կնոջ պատմութիւն մը, գինով մը, կռիւ մը, հարուածներ և վէրքեր, քոյր մը կամ կարեկից սեփականատէր մը: Ամէնէն իրապաշտ հեղինակը աւելի անմարտելի բան մը պիտի չհնարէր:

— Իրաւ: Է՛լ ուրեմն, այդ օրինակը ձեր տեսութեան ոյժ չի տար, բնաւ Հօլմս լրագիրը առնելով և աչքէ անցընելով: Տէօնտաներու բաժանման գործն է և նոյնիսկ աշխատած եմ լուսաբանել անոր հետ առնչութիւն ունեցող գէպերը: Ամուսինը ժուժկալներու ընկերակցութեան մը կ'անդամակցէր ու ո՛ր է է կին խառնուած չէր գործին: Իրեն դէմ եղած ամենամեծ դանդաղը իր մոլութիւնն էր, որով ամէն ճաշէ ետք ատամնաշարը կը հանէր և կնոջը երեսին կը նետէր: Պիտի ընդունիք թէ ո՛չ մէկ վիպագիր խելք պիտի ընէր այդպիսի ամբաստանութիւն մը հնարելու: Քիչ մը քիտախոտ առէք, տորթո՛ւր, և խոտովանեցէք թէ պարտուած էք: Ինծի երկնցուց տուփը, ոսկիէ ձգարիտ գոհար մը, ու բուն կեդրոնը կը գտնուէր հիանալի մեղեդի մը (նայելիք է ում): Այս գեղարուեստական առարկան ա՛յնչափ կը հակառէր բարեկամիս պարզամտութեանը և խոտամբեր կեանքին, որ չկրցայ ակնարկութիւն մը չընել այս մասին:

— Ա՛հ, կը մոռնայի, բնաւ, թէ քանի մը շաբաթ անցուցած եմ օտար երկրի մը մէջ և դայս տուփը ստացած եմ իբրեւ երախտալիտութեան բարեյաջող օժանդակութեան: Իսկէն Ասլէնի թուղթերուն գործին մէջ:

— Հապա ոս մատանի՛ն, աւելցուցի, մատին վրայ փայլող խիստ գեղեցիկ մէկ ադամանդը ցոյց տալով:

— Ասիկա Հոլմստայի արքայական տունին մէկ նուէրն է, բայց խիստ փափուկ պարագաները, որոնց խառնուեցայ, պատք կը դնեն վրաս բացարձակօրէն գաղանապահ ըլլալ նոյն իսկ հանդէպ ձեզի, որ բարեհաճած էք իմ յաջողութիւններէս մէկ քանին պատարակել:

— Այս միջոցին գործ ունի՛ք, հարցուցի հետաքրքիր:

— Ուսումնասիրելիք տասը կամ տասներկու գործ ունիմ, որոնց մէջ ճշմարտագէտ շահեկան մէկ հատ իսկ չեմ գտներ: Գէկ հասկցէք.— անոնք լուրջ են, առանց ամենափոքր իսկաւարտութիւն մը ներկայացնելու: Դիտած եմ որ ամէնէն աննշան գէպերը երբեմն առատ նիւթ կը մատակարարեն դիտողութեան և պատճառի ու արդիւնքի այն արագ վերլուծումին, որ ա՛յնքան տենդափառ կ'ընէ ամէն հետազօտութիւն: Ամէնէն մեծ ոճիրները յաճախ ամէնէն պարզերն են, վստահի չարժաւորութիւնը շատ բացայայտ է: Դատերը, գործ են, վստահի չարժաւորութիւնը շատ բացայայտ է: Դատերը, գործ կ'ուսումնասիրեմ այս պահուս, շահեկանութիւն մը չեն ներկայացներ, բաց ի սակայն միւսներէն աւելի կնճռոտ գործէ մը, որու մասին խորհուրդ հարցուեցաւ ինծի Մարտիկոյ մէջ: Բայց անշուշտ աւելի զբաղած պիտի ըլլամ քանի մը վայրկեանէն, վասն զի՝ եթէ չեմ սխալիր, ահաւասիկ յաճախորդներէս մէկը:

Ոտքի ելած էր և պատուհանէն, որուն փեղկերը կիսաբաց էին, կը դիտէր ինչ որ տեղի կ'ունենար մթադին և մեղմաղձոտ փողոցին մէջ, ինչպէս են Լոնտոնի բոլոր փողոցներ: Իր ուսին վրայէն ակնարկ մը ձգեցի և դիմացի մայթին վրայ ըլլալ տեսայ բարձրահասակ և ուժեղ կին մը, որ վիզին շուրջ խոշոր մուշտակ մը կը կրէր: Վայելչօրէն վեր դարձած լայն եղբրքներով և դքսօհի Տրոլենշայրի սնով զլխարկը դարձուած էր խոշոր փետուրով մը, որ ակնաջին վրայ կ'իյնար: Դիտեցի որ այս հոյակապ գլխարկին տակ կիտովին ծածկուած աչքը մեր պատուհաններուն սեւեռած էր և մատները, որ մեքենաբար զբաղած էին ձեռնոցներուն կոճակները քակելու և դնելու, արտասովոր ջգհնութիւն մը կը յայտնէին: Յանկարճ շտկուեցաւ և, մէկ մայթէն միւսը ցատկելով, խոյացաւ դանդալի վրայ, գոր հնչեցուց ուժգնօրէն:

— Կը ճանչնամ այս ակտանիչերը, բնաւ Հօլմս, սիկառը՝ կրակին մէջ նետելով: Այդ վարանումը «սիրտի խնդիր»ի նշան է միշտ: Խորհուրդ մը կ'ուզէ, բայց նիւթը շատ փափուկ կը գտնէ երրորդի մը յայանելու համար: Եւ սակայն ատոր մէջ ալ երանգներ կան: Երկի մարդու կողմէ ծանրապէս խաբուած կին մը երբեք չի վարանիր: Զանգակին շուտանէ կը կախուի և կը փրցնէ զայն: Հոս սիրտը վիրաւորուած է,

կինը աւելի վարանոտ և վաշահար է քան թէ զայրացած : Բայց ահաւասովկ եկաւ ու պիտի պատմէ մեզի :

Ոսքը աւարտած չէր երբ դուռը զարնուեցաւ և սպառաւորը ներ մտաւ, ծանուցանելով Օր. Մէրի Սըթըրլէնտը, որ յառաջացաւ չքեղօրէն :

Շէրլօք Հօլմս գինքը յատկանշող սիրուն քաղաքավարութեամբ ընդունեց զայն : Յետոյ դուռը դոցած և այցելուհին հրաւիրած ըլլալով նստիլ թիկնաթոռի մը վրայ, ուսումնասիրեց զայն իր ամենայն տրամաբանութիւններուն մէջ, բայց անուշադիր երեւոյթով մը, զոր կ'ունենար այս պարագաներուն մէջ :

— Կարճատես ըլլալնուդ համար գիրի մեքենան կը յոգնեցնէ ձեզ, ըսաւ անոր :

— Նախապէս յոգնութիւն զգացի, բայց հիմա կը դրեմ առանց նայելու թէ ո՛ւր կը գտնուին գիրերը, պատասխանեց :

Յանկարծ ուժգին ոտուով մը ըրաւ ավթոնի վրայ : Զուարթ դէմքը ստկուով և զարմանք արտայայտեց Հօլմսի խորհրդածութեան վրայ :

— Կասկած չկայ թէ իմ խօսքս լսած էք, պարոն, ըսաւ, և կամ թէ կախարդ էք :

— Կարեւորութիւն չունի, ըսաւ Հօլմս. ինչպէս, իմ գործն է միշտ աղէկ տեղեկութիւն առնել, Ամէն բան գիտելու սովորութիւնս ուրիշներուն աչքէն վրիպած բաները տեսնել կուտայ ինծի : Ապա թէ ոչ ինչո՞ւ խորհուրդ պիտի հարցնէիք ինծի :

— Տիկին Էթէրէկն էր որ հոս զրկեց զիս : Կը յիշէ՞ք թէ ամէն մարդ, ոտիկանութիւնն ալ միասին ըլլալով, կը կարծէր թէ անոր ամուսինը մեռած է, բայց դուք վայրկեանապէս գտաք զայն : Օ՛հ, Մր. Հօլմս, երանի թէ իմ գործիս մէջ ալ յաջողէիք : Ես հարուստ չեմ : Ընդ ամէնը չորս հազար սօկիի եկամուտ ունիմ, առանց հաշուելու ընդօրինակութեան աշխատութիւնով շահած դրամս : Է՛ ուրեմն, բոլոր ունեցածս կուտամ գիտնալու համար թէ ի՞նչ կ'ըլլայ Մր. Հօլմսըր Էնճըլ :

— Ըսէք նայիմ, հարցուց Հօլմս աչքերը ձեղունի վրայ սեւեռած ու մասները սեղմած, իր մոլութեան համեմատ, ըսէք նայիմ ինչո՞ւ այդպիսի խելայեղ վիճակով դուրս ելաք ձեր տունէն :

Օր. Մէրի Սըթըրլէնտի քիչ մը տարտամ նուաճար սարսափի արտայայտութիւն մը առաւ :

— Արդարեւ, ըսաւ, աճապարանքով դուրս ելայ տունէն, այսօրան ծանր խնդրոյ մը մէջ հօրս՝ Մր. Ուինսթիլի ցոյց տուած անտարբերութենէն զայրանալով : Զուգեց ոտիկանութեան իմաց տալ, ո՛չ ալ ձեզ տեսնելու գալ : Նկատելով որ կը մերժէ ո՛ր և է ձեռնարկ ընել և շարունակ կը կրկնէ թէ վերջապէս չարիքը մեծ բան մը չէր, զայրացայ և զգեստներս հագնելով վազեցի ձեր տունը եկայ :

— Զեր հօյրը, հարցուց Հօլմս, ըսել կ'ուզէք ձեր խորթ հայրը, քանի որ ձեր մականունը չի կրեր :

— Այո՛, խորթ հայրս : Հայր կ'անուանեմ ո՛րչափ որ տարօրինակ երեւայ ասիկա հանդէպ մարդու մը, որ հինգ տարու և հինգ ամսու միայն մեծ է ինձմէ :

— Մայրերնիդ ո՞ղջ է :

— Օ՛հ, 'այո՛, և կատարեալ առողջութիւն մը ունի : Շատ դո՛ւ չմնացի տեսնելով որ հօրս մահէն քիչ ետքը վերամուսնացաւ մարդու մը հետ, որ գրեթէ 15 տարու պզտիկ էր իրմէ : Հայրս կարարեղէնի գործով կը զբաղէր և կը ընակէր Թօթէնէմ փուրթ Բօս : Մեռած ատեն աղւոր դրամագլուխ մը ձգեց, զոր մայրս շարունակեց շահագործել գործաւորներու պէտ Մր. Հէրրիի օգնութեամբ : Բայց գինիի գործով զբաղող և հետեւապէս իրմէ աւելի աղէկ դիրք ունեցող Մր. Ուինսթիլի պէտքերի ազդեցութեան ներքեւ, իր առեւտրական գործը յաճախորդներով միասին ծախեց և իբրեւ դրամագլուխ ու շահ ոտացաւ 117,500 ֆր., ինչ որ շատ վար է այն գումարէն, զոր հայրս պիտի ստանար եթէ ողջ ըլլար :

Կը կարծէի թէ այս անհետեւ, որչափ անօգուտ պատմութիւնը Հօլմսի համբերութիւնը պիտի սպառէր, բայց զարմանքով տեսայ որ անիկա ամենաբուռն հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէր :

— Զեր պզտիկ հարստութիւնը այս վաճառումով դուրսացած է :

— Օ՛հ, ո՛չ, պարոն, բոլորովին անջատ բան մըն է, քանի որ հօրեղբորս՝ Նիք Աւթլէնտի կողմէ ինծի կ'ըլլայ կտակ մըն է, զոր կը ներկայացնեն հարիւրին 4½ տոկոս բերող Նոր—Ջերանտայի բաժնեթուղթեր : 62,000 ֆր.ի դրա-

մաղլուխը անձեռնմխելի է և տոկոսները միայն կրնամ առնել։

— Շատ կը հետաքրքրէք զիս, ըսաւ Հօլմս։ Եւ քանի որ ձեր եկամուտը տարին 2500 ֆր. է, առանց հաշուելու ասկէ դուրս ձեր շահած դրամը, միջոց ունիք պզտիկ ճամբարդութիւններ կատարելու և շատ քմահաճոյքներ գոհացնելու։ Ինծի կուգայ որ կին մը միայն կրնայ կատարելապէս ելլիլ գործին մէջէն 2500 ֆր. ի չափ եկամուտով մը։

— Ատկէ պակաս գումարով ալ հանգիստ կերպով պիտի ապրէի, Մր. Հօլմս, բայց կը համկնաք թէ ո՛րչափ ամեն որ ծնողքին քով կը բնակիմ, չեմ կրնար և չեմ ուզեր անոնց վրայ բեռ ըլլալ, այնպէս որ եկամուտներս անոնց կը թուգում։ Մր. Ուինտրիլէնք երեք ամիսը անդամ մը կտրօններու փոխարեքը կը զանձէ և մօրս կը յանձնէ։ Գալով ինծի, ընդօրինակութիւններու համար ինծի տրուած գումարով կը բաւականանամ։ Մէկ թերթի համար 20 սանթիմ կ'առնեմ և օրը 15—20 թերթ կրնամ հանել։

— Շատ յոտակ կերպով պարզեցիք ձեր կացութիւնը, ըսաւ Հօլմս։ Ձեզ կը ներկայացնեմ բարեկամս՝ Տօքդ. Ուօթսըն։ Կրնաք անոր առջեւ ալ աղատօրէն խօսիլ։ Հաճեցէք ուրեմն Մր. Հօմբըր Էնճըլի վրայ ձեր բոլոր գիտցածները ըսել մեզի։

Օր. Սըթըրլէնտ թեթեւապէս կարմրեցաւ ու սկսաւ ժաքէթին ծալովը խաղալ ջղայնօրէն։

— Առաջին անգամ ըլլալով կաղապարներու պարահանդէսին մէջ հանդիպեցայ անոր, ըսաւ։ Այդ արհեստակցութիւնը միշտ հրաւիրագիր կը զըկէր հօրս, իր ողջութեանը ատեն, ու կը չարունակէ հիմակ որ մեռած է ան, այնպէս որ վերջին օրերը մայրս այդպիսի հրաւիրագիր մը ստացաւ։ Մր. Ուինտրիլէնք չէր ուզեր որ այդ պարահանդէսին երթայիք։ Միշտ կը հակառակի ո՛ր և բան ընդունելու և սաստիկ կը զայրանար եթէ զպրօցական կիրակնօրեայ հաւաքոյթներուն երթալի։ Բայց այս անգամ որոշումն տրուած էր։ Կ'ուզէի այդ պարահանդէսին երթալ։ Ի՞նչ իրաւունքով պիտի արգիլէք զիս։ Դիտել տուաւ մեզի թէ այդ պարահանդէսը գէշ կազմութիւն մը պիտի ունենար։ Բայց ես այսպէս չէի կարծեր, վասնզի հօրս բոլոր բարեկամները հոն պիտի գտնուէին։ Աւելցուց թէ հագուստ չունէի, մինչդեռ կտրմիր

թաւիշէ չըջաղգեստ մը ունէի, զոր բնաւ հաղած չէի։ Վերջապէս, իր փաստերը սղառելով, Ֆրանսա գնաց, իր վաճառատան գործերը պատրուակելով։ Մայրս ու ես պարահանդէս գացինք Մր. Հէրրոիի հետ, որ մեր զլխաւոր պաշտօնեան եղած էր։

— Կ'ենթադրեմ թէ, ընդմիջեց Մր. Հօլմս, Մր. Ուինտրիլէնք, Ֆրանսայէն դարձին, շատ բարկացաւ իմանալով որ այդ հանդէսին գացած էիք։

— Ամէն պարտապաշտ մէջ շատ սիրուն վարմունք մը ունեցաւ։ Ժպտեցաւ ուսերը թոթուելով և ըսաւ թէ կ'նոջմէ մը աւելի պինդ զլուխ բան չկար։

— Հասկցայ։ Կ'ըսէիք ուրեմն թէ կաղապարներու այդ պարահանդէսին մէջ Մր. Հօմբըր Էնճըլ անուն մէկու մը հանդիպած էիք։

— Այո՛, պա՛րոն, այդ իրիկունը առաջին անգամ ըլլալով հանդիպեցայ անոր և յաջորդ օրը եկաւ հարցնելու թէ հանդիստ կերպով գարձած էինք։ Յետոյ մենք, կամ մանաւանդ ես երկու անգամ զլուխ զլխի պտոյտ կատարեցի անոր հետ։ Բայց խորթ հօրս վերադարձին պատճառաւ չկրցայ այլ ևս ընդունիլ Մր. Հօմբըր Էնճըլը։

— Իրա՞ւ, և ինչո՞ւ։

— Ձեզի չըսի՞ թէ խորթ հայրս չէր ուզեր որ օտարականներու հետ տեսնուիմ։ Կարելի եղածին չափ կը հեռացնէր զանոնք, պատրուակելով թէ կին մը պէտք է իր ընտանիքին ծոցին մէջ ապրելով բաւականանայ։ Արդ՝ կը կրկնեմ ձեզի ինչ որ կ'ըսէի մօրս, այսինքն թէ կին մը պէտք է յարաբերութիւններ տեսողէ, ինչ որ ես չունէի։

— Կ'աղաչեմ, Մր. Հօմբըրի դառնանք։ Դորէն ձեզ տեսնելու համար փորձ մը չըրա՞ւ։

— Որովհետեւ խորթ հայրս ութ օր ետքը Ֆրանսա պիտի գառնար, Մր. Հօմբըր գրեց ինծի թէ աւելի խոհեմութիւն կը համարէք այդ մեկնումին սպասել, իրարու հետ թիւն կը համարէք այդ մեկնումին սպասել, իրարու հետ տեսակցելու համար։ Բայց Մր. Հօմբըր ու ես կը թղթակցեցինք ու ամէն օր նստակ մը կ'ստանայի անկէ։ Մայրս չէր կասկածեր, քանի որ նստակները ես կ'ստանայի ու կը բաժնէի։

— Այդ միջոցին արդէն նշանուած էիք Մր. Հօմբըրի հետ։

— Օ՛հ, այո՛, Մր. Հօլմս, մեր առաջին պտոյտէն ետք

նշանուած էինք: Մը. էնձըլ Լիտէնհօլ Սթրիթի մէկ գրասենեակին մէջ արկղակալ էր և...

— Ի՞նչ գրասենեակ...

— Աւա՛ղ, պա՛րոն, չեմ գիտեր:

— Ո՛ւր կը բնակէր այն ատեն:

— Գրասենեակին մէջ:

— Եւ դուք հասցէն չէ՞ք գիտեր:

— Ո՛չ: Սա՛ միայն գիտեմ թէ գրասենեակը Լիտէնհօլ Սթրիթի մէջ կը գտնուի:

— Բայց ձեր նամակները ո՛ւր կը ղրկէք:

— Լիտէնհօլ Սթրիթի թղթատունը, իր անունին: Ինծի կ'ըսէր որ եթէ նամակներս իր գրասենեակը ղրկուէին, պաշտօնեաները, կնոջական գիր մը տեսնելով, իրենց հեգնութիւնները պիտի չխնայէին: Այն ատեն առաջարկեցի գիրք մեքենայով գրել, ինչպէս որ ինք կ'ընէր, բայց մերժեց, պատրուակելով թէ իմ գիրս աւելի հաճոյք կը պատճառէր իրեն քան թէ այդ տպեալ գիրքը, զորս շատ հասարակ կը գտնէր: Ասիկա կը ցուցնէ թէ ո՛ր աստիճան կը սիրէ զիս, Մը. Հօ՛րմս և թէ ո՛րչափ բարձր են իր զգացումները:

— Արդարեւ ասիկա խիստ թելադրիչ է, բայտ Հօրմս: Արդէն շատոնց հաստատած եմ թէ պզտիկ մանրամասնութիւնները ո՛ր աստիճան կարեւորութիւն ունին: Կրնա՞ք Մը. էնձըլի հետ տոնչուծիւն ունեցող ուրիշ մասնաւոր պարագաներ յիշել:

— Շատ երկչոտ մարդ մըն էր, պա՛րոն: Աւելի ազէկ կը սեպէր իրիկունները դուրս ելլել ինծի հետ, որպէսզի շատ չնշմարուի: Իր ձեւերուն մէջ զգուշաւոր էր և խիստ բարեկիրթ: Չայնն ալ շատ մեղմ էր: Երիտասարդութեանը ատեն փողացու մը ունեցած էր, որմէ մնացած էր կոկորդի խորին գիւրազգածութիւն մը, որ կը հարկադրէր զինքը ցած ձայնով խօսիլ: Թէև շատ պարզասէր էր, բայց միշտ վայելուչ կերպով կը հաղուէր: Ինծի պէս կարճատես էր, ինչ որ կը պարտաւորէր զինք կապոյտ ակնոց գործածելու:

— Ձեր խորթ հօրը Ֆրանսոս բնակած միջոցին ի՞նչ պատահեցաւ:

— Մը. Հօմըր էնձըլ զիս տեսնելու եկաւ և առաջարկեց ամուսնանալ խորթ հօրս վերադարձէն առաջ, այսինքն

յաջորդ ուրբաթ օրը: Եւ այնքան հաւատացեալ էր որ Աւետարանին վրայ երդում ընել տուաւ ինծի թէ հաւատարիմ պիտի մնայի իրեն, ի՛նչ որ ալ պատահէր: Մայրս հաւանեցաւ անոր պահանջած այս երաշխաւորութեան, ինծի հանդէպ իր յիշոյն մէկ ապացոյցը տեսնելով անոր մէջ: Պէտք է բանձնեմ թէ սկիզբէն իսկ, մայրս միշտ քաջալերած է զայն ու նոյն իսկ աւելի գուրգուրանք ցոյց տուած է անոր քան թէ ինծի: Երբ ամուսնութեան համար այդչափ մօտ թուականի մը վրայ ինդիք եղաւ, հարցուցի թէ ի՛նչպէս պէտք էր չարժիլ խորթ հօրս հանդէպ: Մայրս և Մը. Հօմըր էնձըլ խորհուրդ տուին ինծի չզրադիլ անով և ամէն բան լմննալէն ետքը միայն ծանուցանել անոր: Մայրս նոյն իսկ յանձնառու եղաւ գործը կարգադրել անոր հետ: Պէտք է խոստովանիմ ձեզի, պա՛րոն, թէ այս ծրագիրը կիսովին միայն կը հրապուրէր զիս: Իրաւ է թէ անկէ արտօնութիւն ուղեւ ալ պէտք չունէի, քանի որ ինձմէ քանի մը տարու մեծ է միայն, բայց չէի ուզեր բան մը ընել զաղտուկ կերպով: Ուստի որոշեցի անոր գրել Պօրտօ, ուր կը գտնուի իր ներկայացուցած վաճառատունին ֆրանսական մասնաձիւղը և նամակս ինծի դարձուեցաւ ամուսնութեանս առտուն իսկ:

— Ձեր նամակը իր հասցէն չէ՞ր գտած ուրեմն:

— Ո՛չ, պա՛րոն: Խորթ հայրս Անգլիա դացած էր իմ նամակիս իրեն հաննելէն քիչ առաջ:

— Ձեր ամուսնութիւնը ուրբաթ օրուան համար որոշուած էր: Եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուէր:

— Այո՛, պա՛րոն, Ս. Փրկիչ եկեղեցիին մէջ, Բինկ'ո Բրօսի մօտ, սակաւաթիւ անձերու նեկայութեան: Յետոյ պիտի ճաչէինք Սէյնդ Բանքրէյս պանդոկին մէջ: Հօմըր կառքով եկաւ մայրս ու զիս առնելու համար: Մեզ երկուքս իր կառքին մէջ զբաւ ու ինք ալ կանչեց ուրիշ կառք մը, — միակը որ կը գտնուէր փողոցին մէջ: Ամէնէն առաջ մենք հասանք եկեղեցիին առջեւ ու երբ մեզի հետեւող կառքը կեցաւ, ապա մենք մնացինք պարապ գտնելով զայն: Կառապանը անմիջապէս ակոտակէն իջաւ և իր յաճախորդին բացակայութիւնը հաստատելով, յայտարարեց մեզի թէ անցած դարձածէն բան մը չէր կրնար հասկնալ, վաճառի իր աչքովը տեսած էր անոր կառք նստիլը: Ասիկա տեղի կ'ու-

նենար անցեալ ուրբաթ օր, Մր. Հօ'րմն, և անկէ ի վեր չտեսայ ու չխեցի բան մը, որ կարենար նշանածիս հետքին վրայ զննել զիս:

— Ինծի կուգայ որ անարժան կերպով մը վարուած է ձեզի հետ, բայց Հօ'րմն:

— Օ'հ, ո'չ, պո'րոն, չա'տ բարի, չա'տ ազնիւ է ու այդ կերպով չի լքաներ զիս: Ի՞նչպէս: Ամբողջ առտուն շարունակ պաղատած էր ինծի հաւատարիմ մնալ իրեն, ի՞նչ որ ալ պատահէր, նո'յնիսկ ամէնէն անակնկալ պարագային: «Մենք առ յաւէտ կապուած ենք, կ'ըսէր ինծի: Ասիկա երբէք չպիտի չմոռնամ և ուշ կամ կանուխ պիտի օգտուիմ անկէ»: Այս լեզուն տարօրինակ կ'երեւար ինծի ամուսնութենէն քանի մը ժամ առաջ, բայց հիմա կը բացատրուի:

— Անշո'ւշտ: Ուրեմն կը կարծէք թէ Մր. Հօմբը էն՝ ճիշդ ազէտի մը զո՞հ եղած է:

— Այո', պո'րոն, վտանգ մը նախատեսելուն համար է որ բոլոր այն տարօրինակ խօսքերը, զորս պատմեցի ձեզի:

— Գազափար մը ունի՞ք թէ ի՞նչ տեսակ վտանգ մը կը սպառնար իրեն:

— Ո'չ, բնաւ դազափար չունիմ:

— Ներեցէք որ հարցում մըն ալ բնեմ: Ձեր մայրը ի՞նչպէս ընդունեց այս դէպքը:

— Չայրացած էր և ինձմէ խնդրեց երբեք չխօսիլ այս տխուր գործին վրայ:

— Ձեր հօ'յրը: Անցած դարձածը պատմեցի՞ք անոր:

— Այո': Ան ալ մեզի պէս կարծեց թէ անշուշտ արկած մը պատահած էր Հօմբրի, բայց տպահաւանքով անոր խօսքը պիտի լսէինք: Մարդ մը ի՞նչ նպատակով եկեղեցիին դուռը պիտի տանէր ու յետոյ այնտեղ պիտի լքանէր զիս: Ա'հ, եւ թէ ինձմէ փոխ դրամ տուած, հետո ամուսնացած, դրամագլուխ իւրացուցած ըլլար, այն ատեն առեւի հանկուղի պիտի ըլլար: Բայց Հօմբը դրամի մարդ չէր և երբեք պիտի չուզէր նոյնիսկ չիլին մը ընդունիլ: Հիմա կը հարցնեմ ես ինծի թէ ի՞նչ կրնայ պատահած ըլլալ իրեն: Ինչո՞ւ չգրեց ինծի: Այս անստուգութիւնը կը խենթեցնէ զիս: Ա'լ քունս չի տանիր: Վաղիկեան մը հանգիստ չունիմ:

Այստեղ Օր. Սթըրլինգն պարտաւորուեցաւ ընդմիջել, վա-

սընդի հեծեծանքները կը խեղդէին զինք: Թաշկինակ մը հանեց և առտո արցունք թափեց:

— Ձեր գործը պիտի քննեմ, բայց Հօ'րմն ոտքի ելլելով, եւ համոզուած եմ թէ արդիւնք մը ձեռք պիտի բերենք: Վտանգ եղէք ինծի և ջանացէք այլևս չխորհիլ այս ամէնուն վրայ: Թո'ղ Մր. Հօմբը ինձը անհետանայ ձեր յիշողութենէն, ինչպէս ձեր անձէն:

— Ըսել է թէ այլևս պիտի չտեսնեմ դոյն:

— Կը վախնամ թէ պիտի չտեսնէք:

— Ի՞նչ պատահած է ուրեմն իրեն:

— Յանձնառու կ'ըլլամ ասիկա քիչ ատենէն փնտցնելու ձեզի, բայց հիմա կու հիմա պէտք է որ ունենամ անոր անձին մէկ մանրամասն նկարագրութիւնը և իր նամակներէն անոնք, զորս կը հաւանիք ձեռքէ հանել:

— Շարաթ օրուան «Բրօնիք»-ին մէջ ծանուցում մը տպագրել տուի, բայց: Ահաւասիկ այդ ծանուցումը և իր չորս նամակները:

— Շնորհակալ եմ: Հասցէնիդ ի՞նչ է:

— 31 Լիօն Սթրիթ, Քէմպելքուէլ:

— Մր. Էնճըլի հասցէն ունեցած չէք բնաւ, այնպէս չէ, բայց ո՞ւր է ձեր խորթ հօր գրասենակը:

— Խորթ հայրս առևտրական ներկայացուցիչն է Ֆլենչըրը Սթրիթի Ուէսթհաուզ Էսթ Մէրպէնքի, որ մեծաքանակ ներածումով կ'ըրաղի:

— Շնորհակալ եմ: Ասիկա կը բաւէ ինծի: Ձեր վկայութիւնը չառ բացորոշ է: Ձեր թուղթերը ձգեցէք ինծի և խորհուրդիս հետեւեցէք: Առ յաւէտ մոռցէք այդ աղետալի անձը և թո'ղ անիկա բնաւ չազդէ ձեր ճակատագրին վրայ:

Շնորհակալ եմ ձեր ազնիւ հոգածութեանը համար, Մր. Հօ'րմն, բայց չեմ կրնար համակերպիլ ատոր և հաւատարիմ պիտի մնամ Մր. Հօմբրի, որպէս զի գարձին պատրաստ գտնէ զիս իրեն պատկանելու:

Ասիկա համոզումի այնպիսի չեղում մը ըսուեցաւ որ այդ բարի ազգական խիտ պարզ և միամիտ հաւատքը յարգելով, չհամարձակեցանք պատասխանել, իր դէմքին արտայայտած նուազ ուշիմութեանը հակառակ: Իր թուղթերը սեղանին վրայ դրաւ եւ մեկնեցաւ, խոստանալով նորէն գալ երբ յուր զրկուէր իրեն:

Շէրլօք Հօլմս քանի մը վայրկեան լուռ մնաց, մատնե-
րը սեղմած, սրունքները երկարած, ակնարկը յամառօրէն
ձեղունին սեւեռած: Յետոյ իր յենարանէն վար առաւ հողէ
հին ծխամորժը, որ ամէն ատեն իր խորհրդակաւնն էր և զայն
վառելով, ավտոմատ մէջ ընկողմանեցաւ: Շատ չանցած, ծու-
խի ամպ մը չրջապատեց զինք, մինչ զէմքը ծայրայեղ մեղ-
կութիւն մը կը ցոլացնէր:

— Խնդիրը հասարակ բան մըն է, ըսաւ Հօլմս, բայց
աղջիկը ուսումնասիրութեամբ արժանի է: Նմանօրինակ պարա-
զաներ տեսած եմ արդէն: Հաւաքածուս կը յիշատակէ այդ-
պիսի պարագայ մը էտորվորի մէջ: Նոյն իսկ անցեալ տարի,
կա Հէյնի մէջ, նմանօրինակ բան մը տեղի ունեցաւ և խաբէու-
թիւնը ո՛րչափ ալ հին ըլլայ, այս տեղ սակայն դիտեցի բա-
ցարձակապէս երկու նոր մանրամասնութիւններ: Բայց աղ-
ջիկը ինք միայն ուսումնասիրութիւն մըն է:

— Ուրեմն անոր մէջ գտաք ինչ որ բացարձակապէս
թաքուն մնաց ինծի համար:

— Պատճառը սա՛ է որ, Ուօ՛թմըն, զուք դիտել, նոյն
իսկ նայիլ չէք գիտեր և կարեւորութիւն մը ունեցող ամէն
բան կը խուսափի ձեր ուշադրութենէն: Տակաւին չյաջողե-
ցայ հասկնելու ինչ որ զգեստի թեւ մը կրնայ յայտնել և
թէ ո՛ր աստիճան կրնայ թելադրական ըլլալ եղունգ մը կամ
բթամատ մը և կամ հետեւութիւնները, զորս կարելի է հա-
նել կօշիկի կապէ մը: Այդ կնոջ վրայ ձեր կարծիքը յայտ-
նեցէք, իր արտաքինին համեմատ:

— Է՛, ուրեմն, հերձաքարի գոյն յարդէ լայնեզր գլխարկ
մը ունէր կարմիր փետուրով մը պճնազարդ, ուլունքներով
ասեղնագործուած և նոյն տեսակ ծոպով մը զարդարուած սև
ժաքէթ մը, կարմիր թաւիչ օձիքով և թեւերով մութգոյն
չրջազգեստ մը և ցուցամատը մաշած գորշազոյն ձեռնոցներ:
Մոռցայ դիտել կօշիկները: Վերջապէս ականջէն կախած էր
գինգաքարէ պզտիկ օղակներ: Այն տպաւորութիւնը տուաւ
ինծի թէ խիստ դիւրակեցիկ մէկն է նուազ վայելուչ միջա-
վայրին մէջ, որուն կը պատկանի:

Շէրլօք Հօլմս ծափահարեց և չկրցաւ ժպիտը զսպել:

— Իրա՛ւ որ, Ուօ՛թմըն, յառաջդիմութիւն կ'ընէք:
Ձեր նկարագրութիւնը շատ ճիշդ է: Իրաւ է թէ ամէնէն

կարեւորը մոռցած էք, բայց մէթոսը հասկցած էք և դոյները
ճիշդ կը տեսնէք: Երբեք ընդհանուր տպաւորութիւններու
մի՛ վատահիք, աղա՛ս, այլ ձեր ամբողջ ուշադրութիւնը
նուիրեցէք մանրամասնութիւններու: Կնոջ մը քով ես միշտ
զգեստին թեւերուն կը նայիմ ամէնէն առաջ: Իսկ էրիկ մար-
դու մը քով նախապէս կը նայիմ տափատին ծունդերուն:
Ինչպէս դիտած էք, այս կինը թեւին վրայ թաւիչ ունէր:
Դիտէք թէ թաւիչը այն կերպան է, որ ամէնէն աւելի դիւ-
րութեամբ կ'աւրուի: Արդ, դատաւիկն վերեւ, թաւիչին
վրայ կը գտնուէր այն կրկին գիծը, որ կը կազմուէր, երբ մե-
քենայով գրող մը ձեռքը սեղանին կը կրթնցնէ: Նո՛յն նշանը
գոյութիւն ունի ձեռքի մեքենայով կար կարող անձերուն
թեւին վրայ: Բայց այն ատեն ձախ թեւին վրայ միայն կը
գտնուի այդ նշանը, ու այն ալ փթածատին հակառակ կող-
մը, փոխանակ դատաւիկն ամբողջ լայնութեանը վրայ, ինչ-
պէս էր Օր. Սըթըրլէնտի համար: Ասկէ զատ ուշադրութեամբ
նայելով դէմքին, ականցի մը դրոշմը դիտեցի քիթին վրայ:
Այս գննութիւնը միւսին հետ միանալով թողատրեց ինծի
օրիորդին կարճատեսութեան և մեքենայով գրելուն վրայ
խօսիլ, մեծ դարմանք պատճառելով իրեն:

— Կը խոստովանիմ թէ ես ալ անոր չափ զարմացած էի:

— Շատ պտրդ էր սակայն: Ուրիշ դիտողութիւն մը չա-
հազրգուութեան արժանի երեւցաւ ինծի: Սա՛ է թէ կօշիկ-
ները իրարմէ տարբեր էին, առանց բացարձակապէս իրարու
աննման ըլլալու: Մէկը սրածայր էր, իսկ միւսին ծայրը հարթ
էր: Ընդունելի՞ է որ հոգածու աղջիկ մը իրարու հնամանող
կօշիկներով դուրս ելլէ, եթէ սակայն աճապարանքով մեկ-
նած չէ: Կօշիկներէն մէկուն հինգ կոճակներէն երկուքը միայն
դրուած էին և միւսին ալ երրորդ և հինգերորդ կոճակները:

— Ե՛տքը, հարցունքի հետզհետէ հետաքրքրելով Շէր-
լօք Հօլմս բարեկամին այսքան սեղմ ու պայծառ տրամաբա-
նութենէն:

— Հաստատեցի թէ բոլորովին պատրաստ և դուրս ել-
լելու վրայ, նամակ մը գրած էր: Անշուշտ դիտեցիք թէ իր
աջ ձեռնոցը ցուցամատին կողմէ պատուած էր և թէ ձեռնոցն
ու մատը մանիշակագոյն մեղանի բիծեր կը կրէին: Իր աճա-
պարանքին մէջ գրիչը կազմաւորին շատ խորը թաթխած ըլ-

լալու է: Ասկէ զստ նշանը շատ թարմ էր, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Օրիորդը գալէն առաջ գրած էր: Չեղի բաժաներս, թէեւ դրօսեցուցիչ, բայց շատ տարբական են և մարդուն աչքին կը դարնեն: Հիմա պէտք է ստիպան, Ուօթըն, որ գործերուս պարապիմ: Կը հաճի՞ք կարդալ թերթին ծանուցումը, որուն մէջ Մր. Հոմբրը Էնճըլի նկարագրութիւնը եղած է:

Պատահանին մօտեցայ և հետեւեալը կարդացի.

«Ամսոյս 16ի առտուն կորսուած է Հոմբրը Էնճըլ անուն մարդ մը, իբր հինգ տար և եօթը բթաչափ բարձր, շատ ուժեղ կազմուածքով, աճողն մորթով, սեւ մազերով, գլուխին կատարը քիչ մը ճաղատ, սեւ պիսիք և խիտ կիսամօրուքներ, գունաւոր ակնոց, լեզուի թեթեւ պակսութիւն: Վերջին անգամ հազած էր մետաքսէ առտաւով սեւ ռըտէնկօթ, սեւ բաճկոնակ սակիէ չզթաշով, մօխրագոյն կերպասէ տափատ: Ոտքի կօշիկը ծածկուած էր թխադոյն հեռերով (թօզլուէ): Պաշտօնեայ էր Լիտէնհօլ Սթրիթի մէկ գրասենեակին մէջ: Ո՛վ որ եւն. »:

— Ասիկա կը բաւէ ինծի, բայտ Հօլմս: Գալով նամակներուն, աւելցաց աչքէ անցընելով զանոնք, շատ հասարակ բաներ են: Բնաւ չկայ բան մը որ Մր. Էնճըլի հերքը ցոյց տայ մեզի, բացի Պաշաքի մէջքերումէն: Բայց մանրամասնութիւն մը կայ, որձեր ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալու է, ինչպէս իմ:

— Սա է թէ անոնք տպուած են, պատասխանեցի:

— Այո՛, մինչեւ ստորագրութիւնը: Կը տեսնէ՞ք, — Հօմբրը Էնճըլ, նամակներուն ստորտը տպուած: Կը դիտեմ՝ նաև թէ անոնք թուական ունին, բայց Լիտէնհօլ Սթրիթի խիտ տարտամ հասցէն միայն կը կրեն: Այո տպեալ ստորագրութիւնը ինծի համար շատ թելադրական է, պիտի բոքը նայն իսկ վճռական:

— Ինչո՞ւ:

— Կարելի՞ բան է որ, սիրելի՛ բարեկամս չըմբօնէք տնոր կարեւորութիւնը:

— Ո՛չ, եթէ սակայն խնդրոյ տաքեկայ անձը զիտաւորութիւն ունեցած չըլլայ մերժել այդ նամակները երբ իրեն զէմ՝ զատ բացուի խոստմնազանու թեան համար:

— Չհասկցաք: Հիմակուհիմա երկու նամակ պիտի գրեմ,

որոնք ստոյգ տեղեկութիւններ պիտի հայթայթեն մեզ: Մէկը պիտի զրկեմ քաղաքին մէկ ընկերութեան և միւսը՝ աղջկան խորթ հորը Մր. Ուինսթիպէնքի, որուն ժամագիր կ'ըլլամ հոս, վաղը իրիկուն ժամը 6ին: Կարծեմ թէ նախընտրելի է այս կատակերգութեան արու անձնաւորութիւնները միայն նկատի առնել: Եւ հիմա, տո՛քտոր, ընկի՛ք բան մը չկայ մինչեւ որ պատասխաններս ստանա: Ուրեմն ուրիշ բանի վրայ խորհի՛ք:

Գործի վրայ տեսած ըլլալով գիտէի բարեկամիս արամուքանելու դօրաւոր կարողութիւնը և նպատակին հասնելու համար ցոյց տուած արտաքոյ կարգի կորովը: Ուստի վայրկեան մը իսկ շտարակուսեցայ թէ լուրջ պատճառներ ունէր այսքան հանդարտութիւն և համարձակութիւն ցոյց տալու համար այն տարօրինակ գաղտնիքին մէջ, զոր կոչուած էր խորաշարիւղ: Միայն անգամ մը, Իսէն ապիւրի լուսանկարի գործին մէջ թեքացած էր, բայց ի փոխարէն, երբ կը յիշէի Զորսերու նշանին դրամը և կարմրի ուսումնասիրութեան հետ կապ ունեցող տարօրինակ պարագաները, փստահ էի այս վերջին խնդրին լուծման մասին և համոզուած էի թէ Հօլմս կարճ միջոցի մէջ պիտի գտնէր Օր. Սթրիթի նշանածին հետքը: Ուստի թողուցի որ սեւ հողէ իր ծխամորճը ծխէ հանդարտօրէն ու ես վազեցի հոն, ուր պարտականութիւնը կը կոչէր զիս: Այդ պահուն խիտ հիւանդ յաճախորդ մը ունէի, որուն դարմանումին զրազեցայ յաջորդ օրը մինչեւ իրիկուն: Իրեկուան ժամը վեցին միջոցները միայն ազատ եղայ: Անմիջապէս օգուտ քաղեցի առկէ ու կառքի մը մէջ նստելով Պէյքըր Սթրիթ գացի, վախճալով մէկտեղ որ գիտահազարդօղ պատմութեան վախճանը պիտի չկրնամ հասկնալ: Եէրթօք Հօլմսը առանձին դուայ, իր թիկնաթուղին մէջ քնացած: Իրեն քով կային չիչեր և փորձի յատուկ աժաններ: Քրտուտի թիկուի առողջ բայց կծու հաւը ցոյց կուտար ինծի թէ բարեկամս իր ամէնէն սիրական փորձերը կատարած էր:

— Ե՛ւ ուրեմն, լուծում մը գտաք, հարցուցի իսկոյն:

— Այո՛, պիսիւլմար...

— Ո՛չ, ո՛չ, աղ չէ, գաղտնիքին համար կ'ըսեմ, պատահի:

— Օ՛հ, ներողութիւն, միտքս այսօրուան աշխատու-

թիւնովս գրաւուած էր տակաւին: Բայց երբեք զաղանիք չկայ այդ գործին մէջ, որ սակայն քանի մը շահեկան մանրամասնութիւններով ճշտացած է: Յաւ մը ունիմ արտայայտելիք, — այսինքն օրէնք մը չկայ այդ թշուառականը պատժելու համար:

— Բայց ո՞վ է յանցաւորը և ինչո՞ւ լքած է Օր. Սըթըրլէնտը:

Տակաւին աւարտած չէի հարցումս և Հօլմս դեռ բերանը բացած չէր պատասխանելու համար երբ նորանցքին մէջ ծանր ոտնաձայն մը լսեցինք: Յետոյ հարուած մը զարնուեցաւ զրան:

— Աղջկան խորթ հայրը՝ Մր. Ճէյմս Ուինտրիպլէնքն է, ըսաւ Հօլմս: Ինծի գրած է թէ ժամը ճին պիտի գար: Մտէ՛ք, պոռաց:

Ներս մտնող մարդը իբր 30 տարու ուժեղ մէկն էր, տոգոյն մորթով, կեղծանոյշ, նոյն իսկ սողոսկուն ձեւերով և չարամտութեամբ լեցուն զոյգ մը աչքերով: Խուզարկու ակնարկ մը ձգեց մեր վրայ, բարձր իւզոտ գլխարկը սեղանին վրայ դրաւ ու թեթեւ ողջոյն մը տալէ ետք մեզի, ամէնէն մօտ աթոռին վրայ ինկաւ քան թէ նստաւ:

— Բարի իրիկուն, Մր. Ճէյմս Ուինտրիպլէնք, ըսաւ Հօլմս: Կարծեմ թէ դուք էք որ այս տպեալ նամակով ժամադիր եղաք ինծի այս տեղ ժամը ճին:

— Այո՛, պա՛րոն, թերեւս քիչ մը ուշ կուգամ, բայց միշտ ազատ չեմ չարժումներուս մէջ: Շատ կը ցաւիմ որ Օր. Սըթըրլէնտ այս պզտիկ գործով տաղակացուց ձեզ, վասնզի իմ կարծիքս սա է որ մարդ պէտք է իր աղտոտ լաթը իր ընտանիքին մէջ լուայ: Իմ կամքին հակառակ է որ ձեզ տեսնելու եկաւ, բայց ա՛յնչափ ջղային աղջիկ մըն է, ինչպէս կըրցաք անձամբ դատել, որ դժուար է իր տուած մէկ որոշումէն ետ կեցնել զինք: Իրաւ է թէ պաշտօնական ոտնականութեան հետ գործ չունիք, ինչ որ ա՛յնչափ չի ծանրացներ աղջկան ձեռնարկը: Սակայն հաճելի բան մը չէ տեսնել ընտանեկան այսչափ ցաւալի դէպքի մը տարածաշնուիրը: Վերջապէս պարապ տեղը դրամ պիտի ծախսուի: Ի՞նչպէս գտնելու է այդ Հօսմըր Էնճըլը:

— Ես կը յուսամ գտնել զայն, ըսաւ Հօլմս հանդար-

տօրէն: Այսպէս խօսելու համար լուրջ պատճառներ ունիմ: Մր. Ուինտրիպլէնք ջղային սարսուռ մը ունեցաւ և ձեռնոցները վար ինկան:

— Կը չնորհաւորեմ ձեզ, ըսաւ:

— Զարմանալի է որ գրի մեքենան դէթէ նո՛յնչափ անհատականութիւն ունի սրչափ սովորական դիրք: Բաց ի անոնցմէ, որ բոլորովին նոր են, չէք կրնար դանել երկու հատ «ս», որոնք բացարձակապէս իբարու նմանին: Այսպէս, գիրքեր կան, որոնք միւսներէն աւելի կը մաշին: Կան ալ որ միայն մէկ կողմէ կը մաշին: Նայեցէք ձեր նամակին, Մր. Ուինտրիպլէնք: Ձեր «է»երէն ո՛չ մէկը անթերի է և «ս»ին բարակ մասը պզտիկ պակասութիւն մը ունի: Ուրիշ 14 յատկանիշեր ալ գտայ, բայց յիշածներս ամէնէն բացայայտներն են:

— Ստոյգ է թէ այդ մեքենան քիչ մը հինացած է, վասնզի գրասենեակին մէջ անիկա մեր բոլոր նամակներուն համար կը գործածուի, պատասխանեց մեր այցելուն, պզտիկ վառվառն աչքերը Հօլմսի վրայ սեւեւելով:

— Ամենքը այս չէ, Մր. Ուինտրիպլէնք, աւելցուց Հօլմս, և պիտի չարունակենք այս ճշմարտապէս շահեկան ուսումնասիրութիւնը, որ ինծի կը թելադրէ գիրք մը պատրաստել գրի մեքենային և ոճիւններու մէջ անոր խաղացած դերին վրայ: Նիւթը ուսումնասիրած եմ արդէն: Զորս նամակներ ունիմ, որոնց համար կ'ըսուի թէ անհետացած մարդուն կը պատկանին: Ամենքն ալ մեքենայով գրուած են և բաց ի տա մասնաւոր պարադայէն թէ «է»երը յէջ գրուած են և «ս»երուն բարակ մասերը պակասաւոր են, կրնաք, կթէ կը հաճիք, խոշորացոյցովս տեսնել այն միւս 14 յատկանիշերը, որոնց ակնարկեցի:

Մր. Ուինտրիպլէնք յանկարծ ոտքի ելաւ և գլխարկը առաւ:

— Կորսնցնելիք ժամանակ չունիմ, Մր. Հօլմս, ըսաւ: Ձեմ կրնար աւելի երկար ատեն մտիկ ընել այս երեւակայական խօսքերը: Եթէ մարդը դանեք, ձերբակալեցէք և ինծի իմացուցէք:

— Անշա՛ւշտ, պատասխանեց Հօլմս դէպ ի դուռը երթալով որպէսզի կրկէ: Կը ծանուցանեմ ձեզի թէ այդ մարդը գտնուած է:

— Ի՞նչպէս, ո՞ւր, պոռաց Մր. Ուինտրիպլէնք:

Ենթոյ Հօլմս 2

Գեր-դեղին կտրած էր և չորս կողմը կը նայէր, ինչպէս պիտի ընէր թակարդի մէջ բռնուած մուկ մը:

— Օ՛հ, կը բուէ աշտափ կատակը, իրա՛ւ կը բուէ րսաւ: Հօլմս կեղծ անուշութիւնով մը: Միջոց չունիք ուղա-տելու, Մը. Ուինտի՛պէնք: Զեր խորամանկութիւնը բացար-ձակապէս երեւան ելած է և գուք գէշ մեծարանք մը ըրիք ինձի, ըսելով թէ անկարելի էր այսքան պարզ խնդիր մը լուծել: Նստեցէք և լըջօրէն խօսինք:

Մեր մարդը թիկնաթոռի մը վրայ ինկաւ, հետզհետէ աւելի սովորեալ և ճակատը պարզ քրտնարով մը ծածկուած:

— Դատարան... յանձնուելիք գործ մը չէ... թոթովեց:

— Կը վախճամ որ այնպէս է, Մը. Ուինտի՛պէնք, բայց խօսքը մէջերնիս, այս եղածը գիտցածներուս մէջ ամէնէն ա-նպարծ, ամէնէն հոտաէր ու վատ խաբէութիւնն է: Թողէք հիմա որ համառօտ կերպով պատմեմ իրողութիւնները և դուք կը կեցնէք զիս եթէ կը սխալիմ:

Մեր մարդը իր աթոռին մէջ թաղուած էր, գլուխը կուրծքին վրայ ծռած: Բոլորովին սմբած կ'երեւար:

Հօլմս տարերջ վառարանին դարաւանդակին կրթնցուց և ձեռքերը դրպանին մէջ, ինչպէս սովորութիւնն էր, սկսաւ պատմութեան մը, գոր կարծես աւելի ինքնիրեն քան թէ ներկաներուն կ'ուղղէր:

— Խնդրոյ առարկայ անձը, ըստ, միմիայն գրամին համար ամուսնացած է չառ աւելի տարիքոտ կնոջ մը հետ, որուն աղջիկը իր անձնական պզտիկ հարստութեամբ կը նպաստէր ընտանիքին բարեկեցութեան: Անոր եկամուտները այդ զիրքը ունեցող մարդոց համար մեծ գումար մը կը ներկայացնէին: Եւ առանց այդ օժանդակութեան, անշուշտ պիտի նեղուէին: Ուստի ամէն պարագայի մէջ հօրկ էր որ իրերու այդ վիճակը շարունակուէր: Բացայայտ էր թէ այդ աղջիկը, իր բարի և հաճելի լինութիւնով և բուռն սիրտը ու նոյն իսկ առփանքի ընդունակ ըլլալով, ու նաև ֆիզիքական յատկութիւններով օժտուած, քիչ ատենէն պիտի ամուսնանար և այս ամուսնութիւնով, ընտանիքը տարեկան 2500 ֆր. եկամուտը պիտի կորսնցնէր: Այն ատեն ինչ կ'երեւակայէ խորթ հայրը, այս ամուսնութեան արգելք ըլլալու համար: Թող չի տար որ աղջիկը դուքս ելլէ և տարեկից ընկերներ

նստէ: Բայց կը վախնայ որ այս դրութիւնը չի յաջողիր, ամեն զի իր խորթ աղջիկը կը գիմադրէ, անկախութեան իրաւունքները կ'արժեցնէ և օրին մէկը կը յայտարարէ թէ որո-ւմ է պարարանդէս երթալ: Այդ խորթ հայրը ինչ կը հնա-ւազնայ անգամ. — խորամանկութիւն մը, որ աւելի իր մօրին ան թէ սրտին պատիւ կը բերէ: Օգնութեամբ իր կնոջը, իր մեղսակիցը կ'ըլլայ, կը ծագուի, աչքերը կապոյտ ակ-ոցներու տակ կը ծածկէ, կեղծ պէս մը և խիտ կիսամո-ռքներ կը դնէ, ձայնը սողոսկուն մրմունջի մը կը փոխէ աղջկան կարճատեւութենէն օգտուելով կը ներկայանայ բրեւ Մը. Հօմմըր Էնճըլ: Այս կերպով կը հեռացնէ թեկնա-ւանները և իր հաշտոյն կը սիրարանէ անոր հետ:

— Աղիզները կատակ մըն էր առիկա, մրմունջ մեր այս ելուն: Զէինք կրնար ենթադրել թէ այս ատիւման պիտի արէր գործին:

— Անշուշտ, բայց ո՛չ նուազ ճշմարիտ է թէ աղջիկը տա սիրահարուած էր և թէ անիկա երբեք չկասկածեցաւ մասնութենէ մը, համոզուած ըլլալով թէ խորթ հայրը փրանտա կը գտնուէր: Յայտնապէս վաղաքշուած էր այն իրութեամբ անութիւններէն, որոնց առարկան էր և իր մօրը անկերեւ հիացումը՝ աւելի կը շատցնէր անոնց տալաւորութիւնը: Այն ատեն Մը. Էնճըլ աղջկան տունը գալու վտանգը աչք առաւ, վասն զի իր նպատակին համելու համար կ'ուզէր գործը կարելի եղածին չափ հեռուն տանիլ: Յաճախ տեսակցեցան իրարու հետ և ի վերջոյ նշանուեցան: Ասիկա իրեն համար միջոց մըն էր թոյլ չտալու համար որ աղջիկը չէր կրնար միշտ աւելի և խորթ հօրը զէպ ի փրանտա ըրած կարծեցեալ ճամբորդութիւններուն բացատրութիւնը գիւրին չէր: Ուստի հարկ էր ամէն պարագայի մէջ վերջացնել գոր-ծը եղբերդական կերպով մը, որպէս զի նշանածը տպաւոր-ուէր ա՛յն աստիճան որ երկար ատեն մօրէն չանցընէր ա-մուսնանալ: Այս կերպով կը բացատրուին Ս. Գրքին վրայ աղջկան բացատրել տուած հաւատարմութեան ուխտը և ակ-նարկութեանները զէպի մը, որ կրնար պատահիլ ամուսնու-թեան առաւել իսկ: Ճէյմս Ուինտիպէնքի նպատակը սա էր որ Օր. Սըթրըլէնտ ա՛յնպիսի կերպով մը կապուէր Հօմմըր

Էնճըլի հետ և ա՛յնչափ անդիտակ ըլլար անոր վիճակին որ տառը տարի չուզէր ամուսնութեան ո՛ր և է առաջարկ լսել։ Ուտար մինչեւ եկեղեցի տարաւ զայն և որովհետեւ խեղկատակութիւնը պէտք է կանգ առնէր հոն, զիւրութեամբ անհետացաւ գործածելով հին խաղը, որ կը կայանայ կառքին մէջ դուռնէն մանեղուն և միւսէն դուռն ելլելուն մէջ։ Ինչպէս թերը այս կերպով անդի չունեցա՞ն, Մր. Ռախտիպէնը։

Մեր մարդը այս պատմութիւնը լսելով, քիչ մը ապահովցած էր ու երբ ոտքի ելաւ պատասխանելու համար, պաղ հեղձութիւն մը կը կարդացուէր դէմքին վրայ։

— Իրաւ է կամ իրաւ չէ, Մր. Հօ՛ւմն, բաւ, բայց կարեւորութիւն չունի և քանի որ այսքան խորամանկ էք, գիտէք թէ այս պահուս դուք օրէնքին դէմ կը գործէք ո՛չ թէ ես, Այդ օրէնքին որամտադրութեան տակ խնկող բան մը ըրած չեմ ես, մինչ դուք բռնութեան և ապօրէն հարկաւորութեան յանցանքը կը գործէք այս դուռը կղզած պահելով։

— Օրէնքը, ինչպէս շատ լա՛ւ կ'ըսէք, չի կրնար պատժել ձեզ, բաւ Հօւմն դուռը բանալով և սակայն ձեզմէ աւելի պատժող արժանի մէկը չկայ։ Եթէ աղջիկը, որուն հետ անարժանօրէն վարուած էք, եղբայր մը կամ բարեկամ մը ունենար, ձեզ մտրակելու իրաւունք պիտի ունենար։ Իրաւ որ, չարունակեց Հօւմն իր խօսակցիին հեղձական ժպիտէն ոգեհորութելով, իմ իրաւասութեանս մէջ չէ, բայց ահա կ'ըսեմ ձեզի թէ որսի մտրակ մը ունիմ ձեռքիս տակ և կարծեմ թէ...

Յստաջացած էր մտրակը տունելու համար, բայց ժամանակ չունեցաւ։

Մր. Ռախտիպէնը փախած էր և սանդուղէն արագ արագ իջնելով, բակին ծանր դուռը գոցած էր վրայէն։ Պատուանէն տեսնա՞ր որ որունքներուն բոլոր այժուրը կը փախչէր։

— Ահաւասիկ թշուառական մը, որ յանդգնութիւն ունի, ըսաւ Հօւմն գուարթօրէն, իր աթոռին վրայ ինչալով դարձեալ։ Այս մարդը ոճիրի ճամբուն մէջ իր սկզբնաւորութիւնը կ'ընէ և մինչև թիարան պիտի երթայ։ Ամէն պարագայի մէջ այս գործը չահեկանութենէ զուրկ չեղաւ բոլորովին։

— Կը խոստովանիմ թէ ձեր պատճառաբանութիւնը լաւ չեմ գիտեր։

— Է՛ ուրեմն, բացատրեմ։ Սկիզբէն իսկ համազում էի թէ այդ Մր. Հօմմըր Էնճըլը զօրաւոր պատճառներ ունէր այդքան այլանդակ կերպով գործելու համար։ Որոշապէս գիտէի թէ խորթ հայրը միակ անձն էր, որ օգուտ պիտի քաղէր դէպքէն։ Ուրիշ մանրամասնութիւն մը, որ թելադրական երևցաւ ինծի, սա էր թէ խորթ հայրը և նշանածը երբեք միատեղ երեցած չէին։ Մէկը կը յաջորդէր միւսին։ Կապոյտ ակնոցները ու այդ տարօրինակ ձայնն և երկար կիսամօրութեանը կառկածիկ երեցան ինծի։ Ինքներեւ ըսի թէ գործին մէջ ծագում մը կայ։ Եւ բոլոր կառկածներս համոզումի խնուեցան երբ հաստատեցի թէ Մր. Էնճըլի ստորագրութիւնը տպագրուած էր աղջկան ընտանի գիր մը քօղարկելու ակնարկ նպատակով։ Կը տեսնէք թէ այս բոլոր առանձնաթիի եղելութիւնները՝ աւելնալով ուրիշ ո՛չ նուազ կարեւոր դէպքերու վրայ, զորս կրցայ երեւան բնեղ, միևնոյն նպատակին կը ձգտէին։

— Բայց ի՞նչպէս ձգեցիք զանոնք։

— Քանի որ դատած էի յանցաւորը, զիւրին էր եղելութիւնները կապակցել Գիտէի թէ ո՛րն էր այն քնկերութիւնը, որ այս մարդը կը գործածէր։ Կրագրին մէջ տպուած նկարագրութիւնը անօրէնին զրկեցի, ջնջելով անկէ ինչ որ կըրնար ծագում ըլլալ, ինչպէս կիսամօրութիւնը, ակնոցը և ձայնը և հարցնելով անոր թէ իր պաշտօնականի մէկը կը համամապատասխանէ՞ր այս նկարագրութեան։ Եւ որովհետեւ զբի մեքենային թերութիւնները նշմարած էի արդէն, երկտող մըն ալ Մր. Ռախտիպէնի զրկեցի, խնդրելով որ բարեհաճի տունս դալ։ Ինչպէս կ'ոպտատէի, իր պատասխանը տպագիր էր և ցոյց կուտար թերութիւնները, որոնք, թէև աննշան, բայց ո՛չ նուազ յատկանշական էին։ Նոյն թղթաւարով ըստացայ Ֆէնչըրը Սթրիթի Ուէսթհաուզ Էնտ Մէրպլէնը հաստատութենէն նամակ մը, որ կ'ըսէր թէ ձէյմն Ռախտիպէնը ամէն կերպով կը համապատասխանէր զրկած նկարագրութեանս։ Ահաւասիկ այս է ամենքը։

— Եւ Օր. Մըթըրլէնը։

— Եթէ ձգտարութիւնը ըսեմ իրեն, պիտի չհաւատայ։ Անշուշտ կը յիշէք պարսկական հին առածը։ «Նոյնչափ փտանգաւոր է կորդիկ էգ վագրի մը ձագը, որչափ կնոջ մը պատրանքը»։ Հաճիրդ Ուրաաթիոսի չափ աղէկ կը ճանչնայ մարդկութիւնը։

ՊՕՍԲՈՄՊԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Առտու մը, կինս ու եռ կը նախաճաշէինք երբ Շէրլօք Հօլմսէն հեռագիր մը յանձնեցին մեզ հետեւել խմատով:

«Երկու օր ազատ կրնա՞ք ըլլալ: Հեռագրով արեւմուտք կանչուած եմ Պօսթօմպի հովիտին գործին համար: Ուրախ պիտի ըլլամ միտաին տանելով ձեզ: Հեշտայի կրիմայ: Հաճելի երկիր: Մեկնում ժամը 11, 15, Բէտինկթընի կայարան»:

— Ի՞նչ կը խորհիք, բարեկամս, կ'ընդունի՞ք, հարցուց կինս:

— Չեմ գիտեր: Այս միջոցին շատ հիւանդ ունիմ:

— Օ՛հ, Անտիքթըրը ի հարկին ձեր գործը կը տեսնէ: Դէժքերնիդ աղէկ չէ և կարծեմ թէ օգի փոփոխութիւն մը օգտակար պիտի ըլլար, առանց խօսելու այն չափեկանութեան վրայ, զոր ամէն ատեն ձեզի համար ունին Շէրլօք Հօլմսի դատական քննութիւնները:

— Ապերախտ եղած պիտի ըլլայի եթէ այդ քննութիւններուն հանդէպ սէր չունենայի, քանի որ անոնցմէ մէկուն կը պարտիմ ձեր ամուսինը ըլլալս: Բայց եթէ պիտի մեկնիմ, կորսնցնելիք ժամանակ չկայ: Ճիշտ կէս ժամ ունիմ պայուսակն կապելու և կայարան երթալու համար:

Աֆգանիստանի արշաւանքս արագ մեկնումներու վարձեցուցած էր զիս: Երբեք աւելորդ բեռներով չէի խճողուեր: Ուստի ամէնէն անհրաժեշտները առնելով, քանի մը վայրկեան ետք կառքով կ'երթայի Բէտինկթընի կայարանը: Շէրլօք Հօլմս արդէն կը պտտէր քարտիին վրայ: Կերպատէ գրխարկ մը կը կրէր, զոր մինչև ականջները իջեցուցած էր և իր վտիտ ուրուանկարը աւելի երկար ու աւելի նուրբ կ'երեւէր իր երկար մոխրագոյն վերարկուն տակ:

— Շատ ազնիւ էք որ եկաք, Ուո'թօրն, բնաւ: Մեծապէս պիտի օգնէք ինձի, վստահի կրնամ կատարելապէս վրատանով ձեզի: Ընդհանուր կանոն է որ տեղւոյն վրայ կանխակալ կար ծիւններ ունեցող կամ անօգուտ մարդեր միայն կը

գտնուին: Ուրեմն վախճան հետեցէք և երկու անկիւնները ըրտնեցէք: Ես տոմսակ առնելու երթամ:

Վախճան մէջ առանձին էինք, բայց ամբողջովին կը լիցնէինք զայն թուղթերով, որոնք խճողած էին Հօլմսը: Պրպտեց այս ստուար թղթածրարը, երբեմն ընդմիջելով, կա՛մ ծանօթագրելու և կամ մտածելու համար: Յաիկա տեղէ մինչև Բիտինկէն անդին: Այն ատեն իր բոլոր թուղթերը խօշորդունդի մը պէս պլորեց և ցանցին մէջ նետեց: Յետոյ ինձի գտնաւորով հարցուց:

— Այս գործին վրայ բան մը լսեցի՞ք:

— Ո՛չ, բան մը չեմ գիտեր: Քանի մը օրէ ի վեր լրագիր չեմ կարդացած:

— Լոնտոնի մամուլը անկատար տեղեկութիւններ միայն տալով է: Նոր հրատարակուած թերթերը աչքէ անցուցի, որպէսզի դադարեալ կազմելու գործս աւարտեմ: Յակայն ինձի կուգայ թէ այս գործը մէկն է անոնցմէ, որոնք ըստ Քրեոյթին շատ պարզ են, բայց նոյնքան դժուար է բացատրութիւնը:

— Ատիկա քիչ մը դարմանալի կ'երևայ ինձի, սերելի բարեկամ:

— Սակայն շատ ճիշդ է: Իսկատուութիւնը գրեթէ միշտ սրոյ նշան մը կը հայթայթէ ինձի: Ոճի մը ո՛րքան հասարակ ըլլայ, այնքան դժուար է ազատուցանել զայն: Մեզ գրադեցնող գործին մէջ շատ զօրաւոր ենթագրութիւններ կան սակայն զոհին որդւոյն դէմ:

— Ուրեմն խնդիրը սպանութեան մը վրայ է:

— Այնպէս կ'ենթադրուի: Բայց չեմ ուզեր կարծիք յայտնել քննութիւնս կատարելէ առաջ: Ահաւասիկ, քանի մը բնաւով, իրողութիւնները, ինչպէս որ կը հասկնամ զանոնք.— Պօսթօմպ քաղաքը Միրֆօրտշայրի մէջ, Բօսի մօտ դաւառակ մըն է: Այս գաւառակին ամէնէն կարեւոր սեփականատէրը Մր. Թըրնըր անունով մէկն է, որ իր հարստութիւնը Աւտորալիոյ մէջ չիւնած և քանի մը տարիէ ի վեր միայն դարձած է իր ծննդավայրը: Իր ազարակներէն մէկը,— Հէթըրլէի ազարակը— վարձու տուած է Մր. Չարլզ Մաք Քարթիի, որ նոյնպէս Աւտորալիացի մըն է: Այս երկու մարդիկը, քաղթավայրերուն մէջ զիրար ճանչցած ըլլալով, շատ ընտ-

կան էր որ աշխատէին իրարու մօտենալ, Թըրնըրը ամենէն հարուստն էր: Մաք Քարթի անոր ազարակապանը եղաւ, ինչ որ իրենց արդելք մը էր իրարու հետ կատարելապէս հաւատարմութիւն մէջ ապրելու և յաճախ միասին պատելու: Երկուքն ալ այրի էին: Մաք Քարթի 18 տարեկան մանչ մը միայն ունէր, իսկ Թըրնըրը՝ նոյն տարիքը ունեցող միամօր աղջիկ մը: Երկուքն ալ դրացիներու ընկերութիւնը վնասած չէին: Քաջուած կ'ապրէին, ձիարշաւերու հաւաքողներուն միայն յաճախելով, քանի որ ձիարշաւի քիւմ «ամաթէօ»ներ էին: Մաք Քարթի երկու ծառայ ունէր, էրիկ մարդ մը և կին մը, մինչ Թըրնըրի ծառաները վեցէն պակաս չէին: Ընտանիքին մասին ամբողջ գիտցածու աս է: Անոնք իրողութիւններուն:

Յունիս Յին, այսինքն անցեալ երկուշաբթի, Մաք Քարթի, կէս օրէ ետք ժամը Յին միջոցները մեկնեցաւ: Հէթըրլէի իր տունէն և քաղելով իջաւ Պօսթօմպի ջրակայար, — պզտիկ լիճ մը, որ համանուն հովիտը սուղոյ գետին յորդումէն կազմուած է: Ստաուն Բօս դացած էր իր ծառային հետ, որուն բոկը է թէ կ'աճապարէր որովհետեւ ժամը Յին համար կարեւոր ժամադրութիւն մը ունէր: Հոն դացած է, բայց ոչ զարձած չէ:

Հէթըրլէյն մինչև Պօսթօմպի լճակը հինգ հարիւր մէթը հեռաւորութիւն կայ և ճամբան երկու հողի հանդիպած են Մաք Քարթիի: Այս վկանելէն մէկը ծերունի կին մըն է, որուն անունը չեն տար: Միւսն է Ուիլիքըմ Քրօտըր, Մաք Քարթիի պահակներէն մէկը: Երկուքն ալ կը հաւատան թէ Մաք Քարթի տոանձին էր: Պահակը կ'աւելցնէ թէ Մաք Քարթի անցնիլը տեսնելէն քանի մը վայրկեան ետք հանդիպած է անոր որդւոյն՝ Մաք Ճէյմս Մաք Քարթիի որ միեւնոյն ճամբուն կը հետեւէր, հրացան մը ունենալով թեւին տակ: Իրեն անանկ կուգայ որ այդ վայրկեանին հայրը տակաւին կը տեսնուէր և թէ որդին մօտէն կը հետեւէր անոր: Եւ յետոյ կարեւորութիւն չընծայեց այս իրողութեան և միայն յիշեց իրիկունը, երբ պատահած տուամը իմացաւ:

Երկու Մաք Քարթիները վայրկեան մը ետք ալ տեսնուած են: Պօսթօմպի ջրակայար եզերած է խոտերով և եղէգնե-

րով, որոնք մինչև ջուրին մէջ կը լուսնին և չըջապատուած է խիտ թաւուտներով: 14 տարու աղջիկ մը, Բէշընս Մօրէն, Պօսթօմպի հովիտին կալուածին գոնապանին աղջիկը, կը հաւատաէ թէ անտառին մէջ ծագիկներ հաւաքած պահուն, ջրակայանին եզերքը տեսաւ Մաք Քարթիին և զաւակը, որոնք կարծես թէ բուռն կերպով կը վիճարանէին իրարու հետ: Հանց որ Մաք Քարթի հայր կը նախատէր իր որդին և տեսաւ որ այս վերջինը ձեռք վերցուց, հօրը զարնելու գիտաւորութեամբ: Այնչափ վախցաւ որ վախաւ և տուն դառնալով մօրը ըսաւ թէ երկու Մաք Քարթիները իրարու հետ կը վիճէին Պօսթօմպի ջրակայանին մօտ և թէ կը վախնար որ զիրար ծեծէին: Հազիւ թէ պատմութիւնը աւարտած էր, Մաք Քարթի որդի վազելով եկաւ գոնապանին մօտ և ըսաւ թէ անտառին մէջ իր հայրը գտած էր մեռած և թէ հարկ էր օգնել: Ետտ յուզուած երեւոյթ մը ունէր: Ո՛չ գլխարկ կար գլուխը և ոչ հրացան՝ ձեռքը: Աջ ձեռքը և թեւը արեան թարմ բիծեր կը կրէին: Իր ցուցմունքին վրայ, հօրը գիտաւ զտան ջրակայանին վրայ փնտրած: Գլուխը ծանր և զարնող զէնքով մը առաջ եկած հարուածներու հետքը կը կրէր: Վէրքերը կրնային գոյացած ըլլալ հրացանի կոթմար, որ գտնուեցաւ խոտին վրայ, գոնէն քիչ հեռու: Այսպիսի ենթադրութիւններով, երիտասարդը անմիջապէս ձերբաւարակեցաւ և քննութիւնը կամաւոր մարդապաշտութեան մը յանգած ըլլալով, չորեքշաբթի օր հանուեցաւ Բօսի դատարանին առջեւ, որ առաջիկայ նիստին յետաձգեց: Ահաւասիկ գլխաւոր իրողութիւնները, ինչպէս որ կը հետեւին դատական պաշտօնեային քննութեան և ոստիկանութեան տեղեկագիրէն:

Դժուար է աւելի ջախջախիչ ապացոյցներ գտնել, բայց եթէ երբեք պարագաներու վկայութիւնը ոճրագործ մը մօտանշած է, ճիշտ այս դործին մէջ է:

— Այո՛, բայց այս վկայութիւնը կրնայ նաեւ շատ գէշ խաղեր խաղալ, պատասխանեց Հօլմս մտածկոտ գէթքով մը: Երբեմն կը թուի թէ մէկ կէտի կը դիմէ: Եթէ տակաւին ձեր անձնական դատումը մէկզի ընէք և պարագաները բոլորովին տարբեր տեսակէտէ մը դիմէք, կրնայ պատահիլ որ ձեր եզրակացութիւնը բոլորովին տարբեր ըլլայ: Կը խոստովա-

«Իմ սակայն թէ երիտասարդին դէմ փաստերը չառ լուրջ են : Կարելի է ուրեմն որ յանցաւոր ըլլայ, թէեւ Օր. Քըքընը՝ դրացի ոսիրականատէրին աղջիկը՝ և շրջականներէն քանի մը հողի անոր անմեղութեանը կը հաւատան և պաշտպանութիւնը յանձնած են այն միեւնոյն Լէսդըրատին, որ, ինչպէս կը յիշէք, խառնուեցաւ « Կարմիրի ուսումնասիրութիւն » կոչուած գործին : Լէսդըրատ, խիստ վարանոտ ուղարկ, ինծի զխմեց և ահա առոր համար է որ ձեզի և ինծի պէս միջին տարիքով երկու հողի դէպ Արեւմուտք կ'ուղղուին ժամը յիսուս միոյն արագութեամբ, փոխանակ իրենց տանը մէջ հանդարտօրէն ճաշելու :

— Կը վախնամ թէ, ըսի, այսքան բացայայտ ապացոյցներով մեծ օգուտ մը չքաղէք այս գործէն :

— Նորէն կ'ըսեմ թէ առաջին տեսութեամբ չառ պարզ իրողութենէ մը աւելի խաբեւատիր բան չկայ, պատասխանեց ինդալով : Պիտի աւելցնեմ թէ մենք թերեւս աւելի բարեբախտ պիտի ըլլանք զանեղով ուրիշ մանրամասնութիւններ, որոնք կրնան վերաբերել ըլլալ Մր. Լէսդըրատի ուշադրութեան : Զիտ կը ճանչնար և գիտէք թէ չեմ պարծենար ըսելով որ իր կարծիքը զօրացնելու կամ անոր դէմ պայքարելու համար պիտի գործածեմ ահապիտի միջոցներ, զորս անկախ անկարող է գործածելու կամ նոյն իսկ հառկալու : Ըստ գիպուածի պարզ օրինակ մը. — Կատարելապէս կը նշմարեմ թէ ձեր սենեակին մէկ պատուհանը աջ կողմն է և կը կառկած լի թէ Մր. Լէսդըրատ առոր չափ ակներեւ բան մը գիտած ըլլայ :

— Վա՛յ անպիտան, ինչպէս :

— Սիրելի բարեկամս, գիտեմ այն խիստ բարեկրթի և համակ զինուորական սովորութիւնները որ կը յատկանշեն ձեզ : Ամէն առտու կ'ածիլուիք : Բայց որովհետեւ ձախ կողմերնիդ աղէկ ածիլած չէք և ձեր ծնօտին տակ աւելի գէշ ածիլած էք, բացարձակապէս սուսը է որ այդ կողմը միւսէն քիչ լուսաւորուած է : Զեմ երեւակայիք թէ ձեզի պէս մարդ մը այս արդիւնքով զոհանայ եթէ սենեակը պէտք եղածին չափ լուսաւորուած ըլլայ տեսնելու համար : Ասիկա կը յիշեմ իբրեւ գիտելու և հետեւութիւն հանելու սովորական օրրնա՞ղ մը : Արհա՛տ է ասիկա և զարե՛լ է որ ինչի՞ ծառայէ :

մեր քնելիք հետազօտութիւններուն մէջ : Քննութիւնը երեւան հանած է երկու երկրորդական կէտեր, որոնք սակայն իրենց կարեւորութիւնը ունին :

— Արո՞նք են :

— Կ'երեւայ թէ գոհին որդին անմիջապէս ձերբակալուած չէ, այլ Հէթըրլէի ազարակը վերադառնալէն ետք միայն : Երբ ոստիկանապետը իրեն կարդաց ձերբակալման հրամանագիրը, պարզապէս պատասխանեց թէ չէր զարմանար և թէ արժանի էր անոր : Այս խօսքը բնականաբար փարատեց կասկածները, զորս երդուեալ դատաւորները կրնային ունենալ տակաւին :

— Խոտտովանութիւն մըն էր ասիկա, պոռացի :

— Ո՛չ, վառնդի յետոյ իր անմեղութեանը վրայ պնդեց :

— Այս խօսքը, միւս ծանր ապացոյցներուն վրայ աւելնալով, առնուազն կասկածելի է :

— Ընդհակառակը, բոաւ Հօլմս, լոյս մըն է, և թերեւս միակը՝ ամպամած երկինքի մը վրայ : Ո՛րքան ալ անմեղ ըլլայ, այնչափ ազուշ չէ որ հնչմարէ թէ ամէն բան իրեն գէժ է : Եթէ իր ձերբակալութեան վրայ զարմացած երեւար գէժ է, եթէ իր ձերբակալութեան վրայ զարմացած երեւար կամ եթէ զայրոյթ կեղծէր, ասիկա կասկած պիտի ներշնչէր ինծի, վասնզի զարմանքը կամ բարկութիւնը, որ բնական պիտի չըլլային այս պարագաներուն մէջ, թերեւս լաւ քաղաքականութիւն մը պիտի երեւային յանցաւորին : Համարձակ ու անկեղծ եղանակը, որով մեր մարդը ընդունեց կացութիւնը, ինծի համար նշան մըն է կամ անոր բացարձակ անմեղութեանը և կամ նկարագրի մեծ ոյժի մը : Ծառ պարզ է նաև ըսել թէ եղածին արժանի էր, քանի որ հօրը գիակին քով դառնուած է : Բացայայտ է թէ նոյն օրն իսկ իր սրբիական պարտաւորութիւնները մոռցած էր իր հայրը նախատեղու և մինչեւ իսկ զարնելու համար ձեռք վերցնելու աստիճան, եթէ հաւտանը աղջնակին խիստ կարեւոր վկայութեանը : Մեղագրանքը, զոր իր անձին ընել կ'երեւայ և ցաւը ամեղ քան թէ մեղապարտ գիտակցութեան մը ապացոյց են ինծի համար :

Գլուխս երերցուցի :

— Ծառ մարդիկ նուազ լուրջ ապացոյցներու վրայ կուսխաղան հանուած են, պատասխանեցի :

— Անշուշտ: Եւ շատեր ալ անիրաւ տեղը կ'ախուած են:
 — Երիտասարդը ի՞նչ կերպով կը պատմէ դէպքը:

— Կը վախճանամ թէ այդ պատմութիւնը իր պաշտպաններուն համար քաջալերական չըլլայ բնաւ, թէեւ ես անոր մէջ մէկ կամ երկու թերազրական մանրամասնութիւններ կը գտնեմ: Չմանկը պիտի կարգար այս տեղ եթէ հաճիր նեղութիւն ստանանել:

Իր թուղթերու գէպին մէջէն հանեց տեղական թերթին մէկ օրինակը և մտար դրաւ խնդճ ամբաստանեալին այստաւութիւնը պարունակող հատուածին վրայ: Հանգստաւէտ կերպով գետեղուեցայ վախճանին մէկ անկիւնը և հետեւեալ պատմութիւնը կարդացի.

«Այն ատեն Մր. ձէյմա Մար Գաբթի՝ դռնին միակ որդին՝ հարցաքննուելով հետեւեալ յայտարարութիւնը որաւ.

«Պրիսթօլ դացած և երեք օր բացակայ գտնուած էի: Ամբողջ Յի երկուշաբթի առտուն միայն դարձայ: Հայրս տունը չէր գտնուեր երբ հին հասցէ և սպասուհին բաւ ինձի թէ կառքով Բօս դացած էր սպասուորին հետ: Քիչ ետքը լսեցի անոր կառքին ձայնը և պատուհանին մօտենալով, տեսայ կառքէն վար իջնելը և արագօրէն հեռանալը: Չկրցայ հասկնալ թէ բաղէն դուրս ելլելէ վերջ ի՞նչ ուղղութեամբ դացած էր: Հրացանովս զննուեցայ և Պօսթօմալի ջրակոյտին կողմը պտտելու գացի, տեսնելու համար ճաշարանոցը, որ միւս կողմը կը գտնուէր: Ժամբան հանդիպեցայ Ուիլիսմ Քրօուրքի, որ արդէն իր վկայութեան մէջ յայտարարեց: Բայց կը հաւատտեմ թէ կը սխալի ենթադրելով որ հօրս ետեւէն գացի: Մտքէս չէի անցըներ թէ անիկա ինձմէ առաջ, քիչ մը աւելի հեռուն կը գտնուէր: Զրակոյտէն հալքիւր մէկ դրի չափ հեռու, լսեցի «բուհի» աղաղակը, որ սովորական նշան մըն էր հօրս և իմ միջեւ: Քայլերս փութացուցի և ջրակոյտին եզերքը դտայ գալս: Շատ քարմնացած երեւցաւ զիս տեսնելով և բաւական խիստ կերպով հարցուց ինձի թէ ի՞նչ կ'ընէի հին: Ասիէ առաջ եկաւ վէճ մը, որ նախատական խօսքերով և դրէթէ հարուածներով վերջացաւ, վաւրնդի հայրս խիստ բուռն նկարագիր մը ունէր: Տեսնելով որ ստատիկ բարկացած է, բաժնուեցայ իրմէ և դէպի Հալէքըլէի ապարակը ուղղուեցայ: Հարիւր յիսուն մէկրէ տեղի

հեռացած չէի երբ ետեւէս տակալի աղաղակ մը շնեցի և վաւրնդիւմ ետ դարձայ: Տեսայ որ հայրս գետինը փռուած էր մահամերձ և զիսին վրայ տակալի վէրք մը ունէր: Հրացանըս ձգեցի և հայրս թեւերուն մէջ առի: Բայց գրէթէ նոյն պահուն հոգին աւանդեց: Քանի մը վալքիւեան ծնրադրեցի անոր քով և յետոյ օգնութիւն փնտնելու համար վաղեցի Մր. Թրքնըրի դռնապանին մօտ, որ այդ տեղւոյն ամէնէն մօտ տանը մէջ կը բնակէր: Հօրս քով մարդ տեսած չէի և չեմ գիտեր ի՞նչ բանի վերադրել իր վէրքերն ու մահը: Քաղաքէն մէջ ժողովրդական չէր իր արտաքին պաղ և քիչ համակրելի երեւոյթին պատճառաւ, բայց չէի ձանչնար մէկը, որ թշնամի ըլլար անոր: Ուրիշ բան չեմ գիտեր:

«Պատակաւ պատճառեալ. — Զեր հայրը մեռնելէն առաջ յայտարարութիւն մը չըրաւ:

«Վ.կան. — Քանի մը խօսքեր միմեաց, որոնց մէջ տարտամօրէն լսեցի մուկի անխարկութիւն մը:

«Դ. — Ի՞նչ եղբակացուցիք աղկէ:

«Վ. — Ինձի համար ո՛ր և է իմաստ չունէր և կարծեցի թէ զառանցանքի արդիւնք մըն է:

«Դ. — Ի՞նչ էր նիւթը այն բուն վիճարանութեան, զոր ունեցաք ձեր հօրը հետ:

«Վ. — Նախամեծար կը համարէն լուծութիւն պահել այդ կէտին վրայ:

«Դ. — Ստիպուած եմ պնդել, գիտնալու համար:

«Վ. — Ինձի համար ստուգիւ անկարելի է այդ բանը ըսել ձեզի: Սա՛ միայն կրնամ հաւատտել թէ տանջութիւն մը չունի այն տակալի տառմին հետ, որ այդ վիճարանութեանէն ետքը տեղի ունեցաւ:

«Դ. — Դատարանը որոշում պիտի տայ այս կէտին վրայ: Աւելորդ է ըսել, այնպէս չէ՛, թէ այս հարցումին չպատասխանելու ձեր պնդումը մեծապէս պիտի ծանրացնէ ձեզի դէմ եղած ապացոյցները:

«Վ. — Կը պնդեմ մերժումիս վրայ:

«Դ. — Ըսիք թէ «բուհի» աղաղակը սովորական նշան մըն էր ձեր հօրը և ձեր միջեւ:

«Վ. — Այո՛:

«Դ. — Այն ատեն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անիկա այս աղաւ

Լէսթրատ զարմացաւ :

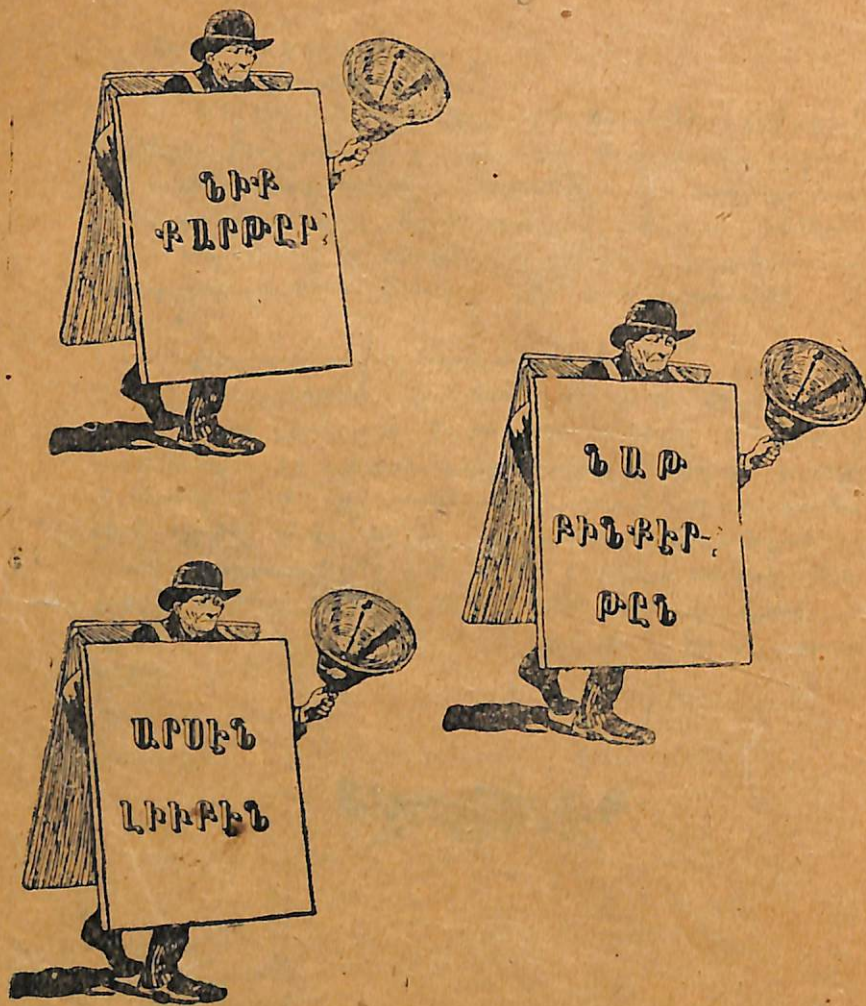
— Աղէկ չահասկցայ, բաւ :

— Ի՞նչ կ'ըսէ ջերմաչափը. — 29, կը տեսնեմ : Հով չկայ, երկինքին վրայ ամալ չկայ : Հոս տուփ մը պատրաստ սիկաւ ներ ունիմ, որոնք ծխուելու կ'սպասեն և այս բաղձոցը չափ աւելի կակուղ է քան դեղձի կուտերով խծկուած կահերը, որոնց սովորաբար կը հանդիպինք պղտիկ քաղաքներու ալս պանդակներուն մէջ : Մտադիր չեմ կառք դործածել այս իրիկուն :

Լէսթրատ ժպտեցաւ ներողամտութեամբ :

— Լրագիրներուն համեմատ կարծիք մը կազմած էք, բաւ : Գործը վիճարուի ջուրի չափ պայծառ է և քանի՞ ուռումնասիրուի, այնքան պարզ կ'ըլլայ : Սակայն կարելի չէ մերժել կնոջ մը, մանուսնդ այնքան հառտառամբ կնոջ մը ինչ որ կը խնդրէ ձեզմէ : Զեր խօսքը իմացած էր և ամէն պարագայի մէջ կ'ուզէր ձեր կարծիքը իմանալ, թէ և քանիցս կրկնեցի իրեն թէ ինչմէ աւելի բան մը սիրտի չընէիք : Իրաւ որ կարծեմ թէ իր կառքն է վարը, դրան տուջեւ :

ԳԻՆ 10 ՂՐՇ.

Տպագրութիւն	Հրատարակիչ
Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԵՐ	ՅԱԿՈԲ ԱՐԲՈՋԱՄԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ	Պոպ-Ալի ճառակի Բեփս ԷՃ. Խան

ԺԷՐ-

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0166860

